

La Femosa

REVISTA D'OPINIÓ I INFORMACIÓ LOCAL ARTESA DE LLEIDA

Número 341

MARÇ - ABRIL 2026

P.V.P. 3€

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE "ELS SOLCS DE L'ARADA"

OBRES ALS DIPÒSITS D'AIGUA POTABLE

SUMARI

Pòrtic	3
Actualitat Artesenca	4
<i>J. Ma Esteve / Fotografies: J. Ma Esteve, M. À. Florensa, J. Gallart</i>	
Activitats de La Femosa	10
<i>La Redacció</i>	
Fauna del terme: Capsigrany	13
<i>Isidre Drudis Bellmunt</i>	
Sant Jordi a l'Escola	14
<i>Escola Els Til·lers</i>	
Ara ja podem somiar	15
<i>Parròquia d'Artesa de Lleida</i>	
Poesia: Bocins de vida	15
<i>Assumpció Cornadó Lladó</i>	
Bulling Psicològic	16
<i>Marina Peiró Olomí</i>	
Apagades de llum a pagès	17
<i>Néstor Serra Domènech</i>	
Entre el paissatge i la guerra civil: Per la vall de la cova Madrona	18
<i>Joan Ramon Segura Radigales / Fotografies: Josep Gallart</i>	
Un raconet d'Artesa	21
<i>Àngels Florensa Bertran</i>	
Josep Pach Rosselló. Mestre de la II República	22
<i>Felip Gallart Fernàndez</i>	
Josep Oró Aixut	24
<i>Josefina París Mor</i>	
El voluntariat avui	26
<i>Eulàlia Solà Miró</i>	
Novel·la per fascicles. Part 14 Pels fondals del clot del dimoni	28
<i>Jordi Oró Puig</i>	
Cròniques del C. E. Artesa de Lleida	30
<i>Eudald Pijuan Mor / Fotos: C E Artesa de Lleida</i>	
Entreteniments	32
<i>Miquel A. Navarro, Albert Batiste i Lluís Gil</i>	
Ho hem llegit a... ..	34
Telèfons i horaris d'interès/Solucions als entreteniments	35
Imatges d'actualitat	46

Edita

Agrupació Cultural La Femosa
Carrer dels Gallarts, 7
25150 Artesa de Lleida (Segrià)
lafemosa.artesalleida.cat
lafemosaartesadelleida@gmail.com

Direcció i coordinació

Josep Gallart Fernàndez
Lluís Gil Fontanet
Felip Gallart Fernàndez

Col·laboradors i col·laboradores

Albert Batiste Bonet
Assumpció Cornadó Lladó
Isidre Drudis Bellmunt
Escola Els Til·lers
Josep Ma Esteve Muñoz
Ma Àngels Florensa Bertran
Felip Gallart Fernàndez
Josep Gallart Fernàndez
Miquel Àngel Navarro
Jordi Oró Puig
Josefina París Mor
Parròquia d'Artesa de Lleida
Marina Peiró Olomí
Eudald Pijuan Mor
Joan Ramon Segura Radigales
Néstor Serra Domènech
Eulàlia Solà Miró

Fotografies

Josep Ma Esteve Muñoz
Ma Àngels Florensa Bertran
Josep Gallart Fernàndez

Correcció de textos

Eulàlia Solà Miró

Maquetació i impressió

Gran Format, Lleida

La Femosa, 2ª època
Número 341
Març - Abril 2026
DLL 264-1981
ISSN 2938-9046
ISSN 2339-7365
P.V.P. 3 euros

Els articles que apareixen a les pàgines de La Femosa reflecteixen únicament l'opinió de llurs signants.

Amb el suport de:

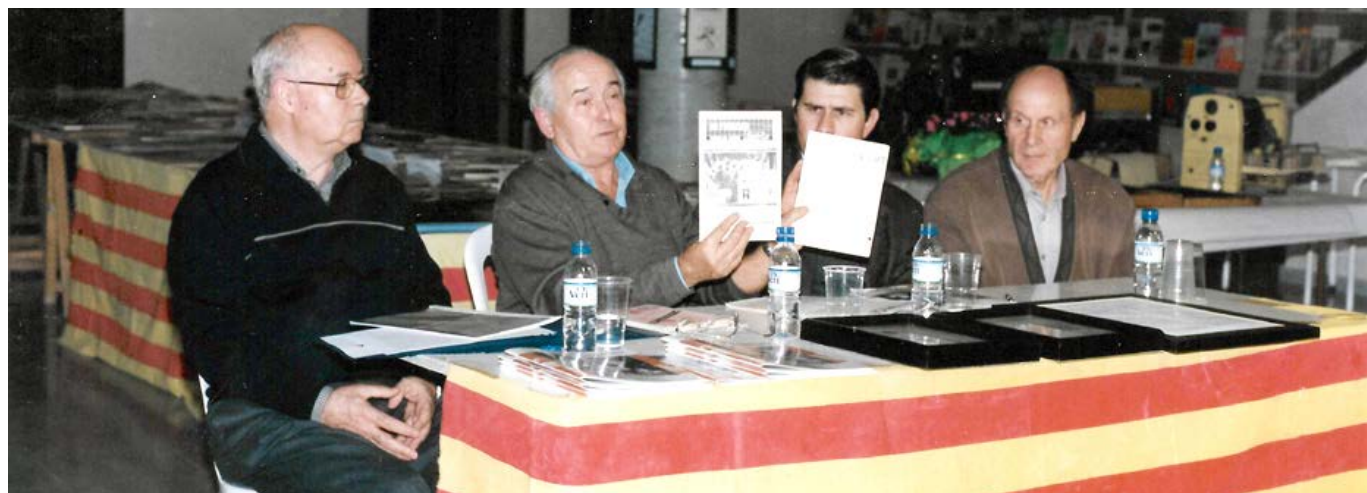
PORTIC

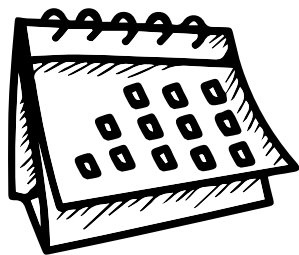
L'edició de la revista anterior, número 340, corresponent als mesos de gener-febrer de 2026, és una veritable fita per a la nostra entitat. Editada a tot color, la revista suposa un gran pas endavant pel que fa a la qualitat del nostre butlletí. Des del primer número, aparegut al setembre de 1967, fet amb fulls ciclostilats amb format foli, sense dibuixos, ni fotografies, ni titulars, ni cap mena d'il·lustració, han passat una colla d'anys. Durant aquest temps la revista ha millorat substancialment i avui ens plau molt que la nostra revista tingui totes les seves pàgines en color, un fet que ben segur els nostres lectors i lectores sabran apreciar.

Però una revista no seria res sense l'equip de direcció i coordinació que la fa possible; sense els seus col·laboradors que envien puntualment els seus escrits, les seves cròniques, les poesies, les imatges, les fotografies, els entreteniments, els acudits... No seria res sense la correctora que vetlla per la seva qualitat gramatical. Sense les persones que la reparteixen per les cases o l'envien als subscriptors. I no seria res sense l'empresa que s'encarrega de la seva maquetació i impressió, actualment l'empresa Gran Format Lleida. Però tampoc no hauríem arribat fins aquí sense aquelles persones que en un moment o altre d'aquests gairebé seixanta anys han dedicat alguna estona a escriure, a publicar, a maquetar, a editar, a repartir o simplement a llegir les seves pàgines. A tots ells cal donar les gràcies perquè la nostra és una de les revistes pioneres escrites totalment en català després de la guerra civil, una revista sense anuncis i un referent de premsa local a tot el nostre país. Una revista, en definitiva, que amb aquest número 341 vol seguir reflectint el batec vital del nostre poble amb tots els seus colors.

Antigues màquines d'edició de La Femosa

ACTUALITAT ARTESENCA

— Josep Ma Esteve — Fotos: J. Ma. Esteve J. Gallart, M. À. Florensa —

ELECCIONS AGRÀRIES

El passat 27 de febrer es van celebrar eleccions agràries per tal d'escollir quines organitzacions professionals agràries els representaran i consensuaran amb el Govern polítiques i acords útils per al sector.

Al nostre poble, la votació es va exercir a l'Ajuntament en horari de 9 del matí a 7 de la tarda. D'un cens de 68 persones o empreses jurídiques, un 61,76 % de votants, es van obtenir els següents resultats:

- Unió de Pagesos 31 vots (73,81 %)
- Jarc 4 vots (9,52 %)
- Asaja 5 vots (11,90%)
- Abstenció 1 vot (2,38 %)
- Nuls 1 vot (2,38 %)

MENJADOR SOCIAL

L'Ajuntament d'Artesa de Lleida va posar en marxa a principis del mes de març, el servei de menjador diari per a jubilats i persones majors de 65 anys que es du a terme al Centre de Serveis.

En aquest poc temps que porta en funcionament, el servei ha comptat amb una molt bona rebuda inicial, que fins i tot els mitjans de comunicació com el diari ARA se n'han fet ressò. Es tracta d'un menjador social diari, de dilluns a divendres, on totes i tots els usuaris poden gaudir d'un menú equilibrat a un preu mòdic. Les persones usuàries ho poden fer en dues

modalitats, bé sigui presencialment, o bé endur-se el menjar a casa.

Per gaudir d'aquest servei t'hi has d'inscriure prèviament si ets un o una usuària recurrent, o bé el mateix dia abans de les 9 del matí.

OBRES ALS DIPÒSITS

A partir del dilluns 16 de març es van iniciar unes obres de manteniment als dipòsits d'aigua potable del nostre poble.

Aquestes obres, que s'allargaran aproximadament uns tres mesos, tenen com a objectiu reparar les diverses fugues d'aigua que té el dipòsit, així com realitzar tasques d'impermeabilització del mateix.

Mentre durin les obres, es farà arribar l'aigua a les cases procedent dels antics dipòsits ubicats al costat de la Protectora d'Animals.

Aquest fet comporta diferents afectacions per tot el poble, ja que l'aigua durant aquest temps no serà potabilitzada i per tant, no serà apta pel consum humà, tot i que sí per la neteja i la higiene personal. Altres afectacions han estat la reducció de la pressió que arriba a les cases i algun que altre tall en el subministrament puntual.

VAGA A LES ESCOLES

La setmana del 16 al 20 de març, tot el personal educatiu a Catalunya va ser cridat a la vaga pel sindicat majoritari de mestres USTEC-STEs, amb un seguiment massiu per part del professorat. Van ser convocades mobilitzacions territorials a tot el país. La distribució de les mobilitzacions fou:

- 16/03: Baix Llobregat, Barcelonès i Consorci d'Educació de Barcelona
- 17/03: Penedès, Tarragona i Terres de l'Ebre
- 18/03: Alt Pirineu i Aran, Catalunya Central i Lleida
- 19/03: Girona, Maresme i Vallès Oriental i Vallès Occidental
- 20/03: Tot Catalunya, manifestació unitària a Barcelona

Les queixes, llargament fetes pel professorat, són entre altres, reducció de ràtios d'alumnes, ampliació de plantilles, reducció de burocràcia i

de tasques innecessàries o millores en el sou, que ha estat congelat durant anys.

La problemàtica que viu el sector educatiu del nostre país no és aliena al nostre poble, on el seguiment fou elevadíssim.

SORTIDA A LA NEU DE L'AFA

Aprofitant l'excel·lent temporada de neu que hi ha hagut aquest hivern, l'Associació de famílies d'alumnes de l'escola Els Til·lers, va organitzar una sortida a la neu pel dissabte 21 de març amb una notable acollida entre tota la comunitat educativa del poble.

La sortida fou a l'estació d'esquí de Boí Taüll. Totes i tots els participants van poder gaudir de l'autocar, el forfait i de monitoratge a uns preus molt econòmics gràcies a les gestions de la junta de l'AFA.

ACTIVITATS ASSOCIACIONS

Mostrant que són una de les entitats més actives que tenim actualment en el nostre poble, la Llar de Jubilats ha organitzat diversos actes durant aquests darrers dos mesos.

A principis de març, el dimecres dia 4 a 2/4 de 5 de la tarda, es va celebrar una xerrada al local social amb el tema *Ser dona als 65, per una vellesa lliure i saludable*, dinamitzada pel Servei d'informació i atenció a les dones SIAD Segrià. També al local social, a finals del mes de març, el dijous 26 de març a les 7 de la tarda, el nostre veí Felip Gallart va donar una xerrada sobre *L'esperitisme lleidatà*. El dilluns 13 d'abril, a 1/4 de 7 de la tarda, es va celebrar la xerrada *Envellim bé i segurs*, a càrrec del Consell Comarcal del Segrià. El 17 d'abril la Laura Farran, veïna d'Artesa, va fer una xerrada sobre dones pioneres amb el títol: *Quan elles tallen el bacallà*.

Xerrada: *Ser dona als 65, per una vellesa lliure i saludable*

Xerrada: *L'esperitisme Lleidatà*

A més de les xerrades esmentades, la Llar de Jubilats també ha organitzat pels propers mesos diverses activitats setmanals com ara gimnàstica, balls en línia, bingo, entre altres.

Xerrada: *Quan elles tallen el bacallà*

Per la seva part, l'Associació de Sardanistes, l'organitzadora de més activitats durant l'any en el nostre poble, va celebrar l'assemblea anual de socis i sòcies el dimarts 10 de març a les 8 del vespre a la sala de plens de Casa de la Vila, on es van tractar, entre altres, els diferents actes en que l'associació participarà en els propers mesos.

Vermut de l'AJALL

El divendres 24 d'abril, l'Agrupació Sardanista va organitzar, a la sala de plens Casa de la Vila, una xerrada amb el nom de *Més energia, més vitalitat i més salut gràcies a la medicina Ayurveda*. La xerrada va anar a càrrec del terapeuta Jordi Girard.

Xerrada de Jordi Girard

JAM SESSION

Vist l'èxit que van tenir l'any passat, i seguint amb la iniciativa, el dissabte 18 d'abril a les 7 de la tarda, es va dur a terme la primera Jam Session d'enguany, on tothom qui va voler, va poder participar en sessions musicals improvisades.

TROFEU SANT JORDI

La tranquil·la rutina dels diumenges, es va veure alterada aquest passat diumenge 19 d'abril pel pas pel nostre poble del Trofeu Sant Jordi, cursa ciclista organitzada per l'Ajuntament de Puigverd de Lleida.

Aquesta activitat va fer que no es pogués estacionar en diversos carrers del poble i que l'accés de diversos carrers a la carretera d'Aspa estiguessin tallats durant el matí per seguretat dels participants a la cursa.

FUTBOL FEMENÍ

Recentment s'ha endegat una iniciativa per formar de nou un equip de futbol femení al nostre poble.

En aquesta ocasió seria en la modalitat de futbol 7 i en la categoria *senior*. Per aquest motiu, busquen jugadores nascudes al 2003 o abans.

Volem recordar que l'any 2001, un grup de noies d'Artesa de Lleida va decidir fer realitat la seva passió pel futbol creant l'equip femení senior del C. F. Artesa de Lleida. Amb molta il·lusió, esforç i companyonia, van començar a entrenar i competir tot superant les dificultats dels inicis. L'equip va anar creixent any rere any, convertint-se en un exemple de compromís, convivència i estima pels colors del club. Cada partit representava

Equip femení del CF Artesa de Lleida 2001

la constància i les ganes d'obrir camí al futbol femení local.

La temporada 2003-2004 va arribar un moment històric, l'equip es va federar i va participar en el campionat de la Segona Divisió Provincial Femenina. El femení del C. F. Artesa de Lleida va deixar una empremta important al municipi i es va convertir en un símbol de superació i impuls de l'esport femení.

Equip femení del CF Artesa de Lleida 2003

Equip femení del CF Artesa de Lleida 2003

SETMANA SANTA

Una de les primeres celebracions de la primavera no és altra que la Setmana Santa, que aquest any ha caigut per la primera setmana del mes d'abril.

Com sempre, l'acte inicial de les celebracions religioses per Setmana Santa fou el Diumenge de Rams, que aquest any es va dur a terme el

diumenge 29 de març a 2/4 d'11 del matí, que va tenir la tradicional benedicció de rams així com la posterior missa.

Durant la resta de la setmana van tenir lloc els diversos actes litúrgics de costum organitzats per la Unitat Pastoral d'Artesa de Lleida i Puigverd de Lleida.

Processó de Divendres Sant

A part de la part litúrgica habitual d'aquestes dates, també hi ha la part més lúdica del dia de *La Mona*. Qui més o qui menys es va reunir amb amics i familiars, ja sigui al mateix poble, als afores o viatjant lluny, per celebrar aquest dia.

Aperitiu de dissabte Sant

Dissabte Sant, encesa del ciri pasqual

SANT JORDI

En l'edició d'enguany de la Diada de Sant Jordi, vam poder gaudir d'un temps ideal per poder passejar i delectar-nos amb els llibres i les roses.

Al nostre poble, com es habitual, es va habilitar durant tot el dia, una parada de llibres i roses a la plaça Europa a càrrec de l'AFA de l'escola *Els Til·lers*. També durant el matí l'Agrupació Cultural La Femosa va muntar una parada amb els llibres del nostre catàleg. A més de poder comprar llibres i roses, totes i tots els que es van apropar a la parada durant la tarda van poder participar en un taller creatiu de *tote bags*.

MANTENIMENT

Durant uns dies el camí de les Hortes va estar tallat degut a unes obres de reparació que es van realitzar en un dels trams de canonada que recorren a tocar del mateix camí. El camí va estar tallat entre la Panificadora i la granja de Cal Valeriano.

En un altre ordre de coses, arran de la inauguració de la nova estació d'autobusos de Lleida, les línies que donen servei al nostre poble han sofert canvis que han obligat a modificar algunes rutines als usuaris. No obstant, gràcies a la pressió dels consistoris afectats i a les demandes dels usuaris, s'han aconseguit alguns canvis, com ara la modificació de la ruta que porta l'alumnat als instituts a Lleida.

OBERTURA DEL BAR DE LES PISCINES

L'últim cap de setmana del mes d'abril el bar de les piscines va obrir les portes. La festa d'obertura fou el divendres 24 d'abril i va comptar amb l'actuació de *El Artriste*.

Durant aquestes setmanes que queden fins a l'obertura de les piscines, el bar restarà obert els divendres i dissabtes de 7 de la tarda a 1 de la matinada.

INCIVISME

Malgrat els reiterats avisos de l'Ajuntament d'Artesa de Lleida i les constants crides al civisme, encara avui es continuen abandonant residus voluminosos a la microdeixalleria del municipi.

La microdeixalleria és un espai pensat per facilitar la correcta gestió dels residus, no pas un indret on deixar-hi mobles, electrodomèstics o altres objectes de grans dimensions. Quan això passa, no només es deteriora la imatge del poble, sinó que també es genera un perjudici per a tota la comunitat.

Cal recordar que els residus voluminosos disposen d'un servei específic de recollida domiciliària. Només cal trucar al 973 110 121 per concertar-ne la retirada de manera adequada i gratuïta.

D'altra banda, es detecten alguns abocaments incontrolats de residus en diferents punts del terme municipal. Uns actes incívics que obliguen l'Ajuntament a destinar recursos humans i econòmics en la

seva neteja, uns recursos que són de tots i que podrien dedicar-se a millorar altres serveis del poble. Cal tenir present que abandonar residus de manera incorrecta està penalitzat amb la corresponent sanció econòmica.

Així mateix, volem denunciar els abocaments de runa d'obres que, de manera irresponsable, es dispositen en finques particulars. Uns actes incívics que obliguen els propietaris a assumir-ne la retirada i la neteja, amb les molèsties i els costos que això comporta, i que fins i tot poden derivar en sancions. Respectar l'entorn i la propietat privada és també una mostra de convivència i de respecte cap al poble i la seva gent.

Tenir cura dels espais comuns és una responsabilitat compartida. Un poble net, endreçat i respectat és també el reflex de la convivència i del compromís de la seva gent.

Dia	Pel·lícula
1 de març	Odio el verano
8 de març	Los domingos
15 de març	La frontera
22 de març	Els bons professors
29 de març	Un dolor real
5 d'abril	Sorda
19 d'abril	Padre no hay más que uno 4
26 d'abril	Anora

CINEMA MARÇ - ABRIL

ACTIVITATS DE LA FEMOSA

Felip Gallart i Josep Gallart

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE "LA CASA DELS NOU HIVERNS" DE MARTA ALÒS

El divendres 13 de març de 2026 a la Sala d'Actes de l'Ajuntament d'Artesa es va presentar el llibre "*La casa dels nou hiverns*" de l'escriptora Marta Alòs, de fa un temps resident a Artesa.

Felip Gallart i Marta Alòs durant la presentació

La Marta Alòs ha publicat més d'una quinzena de títols amb èxits tan importants com "*La mà al melic*", "*El dia que vaig oblidar el meu nom*" i "*Cartes a la meva mare*". Ha obtingut diversos premis literaris com el Vent de Port del 2000 per "*Sol d'hivern*"; el de Narrativa de dones de Castelló del 2002 per "*L'ombra de la força*", o l'Armand Quintana de Narrativa de Calldenes 2014 per "*La llengua de les pedres*". Ha publicat tres novel·les de gènere negre: "*Ulls maragda*", "*L'origen del pecat*" i "*Culpables*",

La presentació va anar a càrrec de l'escriptor artesenc Felip Gallart que va presentar l'escriptora i que després va establir una mena de diàleg amb ella per aprofundir en la seva novel·la. Durant aquest diàleg es va destacar l'estructura narrativa de l'obra amb l'alternança del temps: passat i present i els múltiples punts de vista amb la combinació de primera i tercera persona. I també l'arriscat i reeixit exercici

d'auto introspecció que situa el llibre entre la ficció narrativa i la literatura del jo.

Partint de la venda de la casa familiar, al carrer de la Mesquita de Lleida, el llibre fa un recorregut narratiu pels orígens familiars de la branca materna de l'escriptora: els López, amb un seguit de personatges com l'Eustaquio López López, sabater d'ofici, repadrí de l'escriptora; Manuel López Andreu, futbolista de l'Espanyol, després del Barça i primer entrenador del Lérida Balompié, padrí de la Marta; La Núria López, mare de l'autora, morta prematurament. Per l'obra també desfilen personatges tan rellevants com Pau Casals, Joan Gamper, Josep Sunyol, Josep Samitier, Paulino Alcántara, Emili Sagi Barba, Feren Platko, el poeta Rafael Alberti o el mític cantant Carlos Gardel. I també episodis, tan tràgics com rellevants per a la ciutat de Lleida com l'onada revolucionària de 1936 i el bombardeig del 2 de novembre de 1937 que va arrasar la ciutat i el Liceu Escolar.

Durant l'acte l'autora i l'artesenc Enric Domènech van llegir diferents fragments del llibre que van ajudar a arrodonir l'acte.

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE "ELS SOLCS DE L'ARADA" D'ADOLF COSTAFREDA

El divendres 20 de març de 2026, a la Sala d'Actes de l'Ajuntament d'Artesa, es va presentar el llibre "*Els solcs de l'arada*" d'Adolf Costafreda. Després de "*Folklore d'Artesa de Lleida. Del poble i del terme*" aparegut l'any 2021, "*Els solcs de l'arada*" és el segon llibre publicat després de la mort del seu autor, el 3 de novembre de 2020.

La presentació va anar a càrrec dels germans Felip Gallart i Josep Gallart, coordinadors del llibre.

Adolf Costafreda i Castillo (1936-2020) ha estat el principal motor i dinamitzador cultural d'Artesa de

Lleida. L'any 1979 en va esdevenir primer alcalde del període democràtic posterior a la Guerra Civil de 1936-1939. Fundador de l'Agrupació Cultural La Femosa, del Grup de Recerques Arqueològiques i del Museu Local de Prehistòria d'Artesa de Lleida, entitats de referència del Ponent català. Ha estat màxim col·laborador i impulsor de la revista *La Femosa*, on ha publicat infinitat d'articles sobre els temes més diversos. Ha escrit diferents treballs sobre arqueologia publicats en revistes especialitzades. Estudiós del folklore, dels costums i de l'etnologia catalana amb els llibres *Artesa de Lleida. Jocs i entreteniments populars* (1997), *Artesa de Lleida. El cicle de l'any: feines, festes i costums* (2000), *Records d'un pagès entre cultius i feines del camp* (2018), *Cuina casolana d'Artesa de Lleida. La cuina d'abans* (2020), *Folklore d'Artesa de Lleida. Del poble i del terme* (2021). Obres de referència obligada per a qui vulgui conèixer la nostra cultura popular. És també autor de l'arrecplec literari *L'ametlla queixalera i altres contes* (2016).

"*Els solcs de l'arada*" és un llibre de records, records més o menys inconnexos, més o menys endreçats, de qui fou un dels elements cabdals i més singulars de la història cultural d'Artesa de Lleida i de tot el Ponent català. Amb breus segments narratius, l'autor reflecteix el pols vital del seu poble des del naixement de l'autor, l'any 1936, fins, pràcticament, la data del seu traspàs, l'any 2020. Sense nostàlgies i amb la distància salvadora que dona l'humor. Els primers records, les entremaliadures infantils, la natura omnipresent, els amics, l'absència dels éssers estimats, l'admiració per la padrina de cal Peix, el camp, la pagesia tradicional i la seva evolució, l'amor per la llengua, pel poble i pel país, la lluita constant per salvar-los, per fer-los una mica millors, la seva etapa d'alcalde, la malaltia, la vellesa... El llibre és també la memòria de la lluita pel país, per salvar la seva llengua i la seva cultura des d'un petit poble del Ponent català i també el testimoni de la desaparició de la cultura popular i de la vida tradicional pagesa en els seus darrers sospirs. Escrit amb una prosa càlida, directa, precisa, àgil i entenedora. Un llibre divertit, amè, instructiu, gens emfàtic ni pretensions. Sense foscos dramatismes, sense acrituds ni amargors, sense ressentiments. Amb naturalitat, serenor, senzillesa: una vida a través de fragments que es llegeixen amb una rialla a la boca.

L'obra també inclou més de 180 fotografies que il·lustren perfectament el relat, i que ajuden el lector a ressituat millor els records que tal vegada foren vida. Sens dubte un petit tresor de lectura i d'imatges.

FINALITZADES LES OBRES DEL LOCAL SOCIAL

Façana de La Femosa abans i després de les obres

A principis de març vam donar per acabades les obres al nostre local social, iniciades a finals de novembre de 2025, amb la col·locació de la nova porta de fusta. Aquestes obres, tal com vam explicar en revistes anteriors, han consistit en la substitució de la porta d'accés de la façana sud per un portal de pedra antic, recuperat de cal Vilanova (antigament cal Casaca, de la Travessia del Fossar Vell). L'actuació tenia com a objectiu retornar a l'edifici l'aspecte que havia tingut fins als anys seixanta del segle XX.

El nou portal aporta al nostre local social autenticitat i valor històric, i recupera l'aspecte antic de la façana. La seva presència dona majestuositat a l'entrada i harmonitza perfectament amb la resta de la façana, reforçant el caràcter tradicional de l'edifici.

La porta de fusta instal·lada al portal, obra del fuster Ramon Oró, manté una estètica rústica però elegant, amb un acabat acurat. Ha estat elaborada

Vista exterior i interior de la porta després de les obres

amb fusta massissa de pi, a la qual s'ha donat una tonalitat fosca. La part inferior és opaca i està formada per un plafó encadellat, que aporta solidesa i privacitat, mentre que la part superior incorpora una vidriera dividida en diversos plafons rectangulars mitjançant muntants de fusta. A la part interior, s'hi ha incorporat un finestró practicable que permet tancar la zona envidrada quan cal, oferint més comoditat, protecció i versatilitat d'ús.

Aquesta solució permet l'entrada de llum natural a l'interior de la sala d'esbarjo, millorant-ne la lluminositat després de la supressió de la finestra que hi havia sobre l'antiga porta. La maneta i els ferratges metàl·lics, de línies senzilles i tradicionals, completen una porta funcional i plenament integrada amb el nou portal de pedra.

PARTICIPACIÓ A L'ACTIVITAT "CONSTRUÏM TERRITORI: VINCLES ENTRE EDUCACIÓ, CULTURA I PATRIMONI"

El dissabte 18 d'abril, l'Agrupació Cultural la Femosa i l'Associació el Griu d'Artesa de Lleida vam participar a la jornada "Construïm territori: vincles entre educació, cultura i patrimoni", celebrada al Monestir d'Avinganya de Seròs. L'acte va reunir una cinquantena de professionals dels àmbits de l'educació, l'associacionisme cultural i famílies, en el marc del projecte **Descobrim el Segrià**.

La jornada tenia com a objectiu compartir experiències de col·laboració entre centres educatius i entitats, així com posar en valor la tasca que desenvolupen les entitats socials i culturals del Segrià i el seu potencial per establir vincles amb centres educatius de primària i secundària. Aquestes aliances són clau per apropar l'alumnat al seu entorn, afavorir el coneixement del territori i reforçar el sentiment d'arrelament als municipis.

Les dinàmiques participatives desenvolupades durant la jornada van evidenciar el potencial existent al territori i van posar de manifest la voluntat i el compromís dels diferents agents per impulsar, en el futur, experiències pilot de col·laboració. Alhora, l'activitat de descoberta va permetre conèixer el paisatge agrari i fluvial gràcies a la bona organització de l'Associació Espais Naturals de Ponent i la regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Seròs.

Foto Francesc Aran

El projecte **Descobrim el Segrià** és una col·laboració entre el Centre d'Estudis Comarcals del Segrià, els Serveis Educatius del Segrià i l'Institut d'Estudis Ilerdencs, iniciada fa una desena d'anys. El seu objectiu principal és donar a conèixer i posar en valor les potencialitats de la comarca des d'una perspectiva històrica, social, cultural i patrimonial. També pretén que el professorat dels centres educatius segrianencs conegui millor el seu entorn més proper i les possibilitats pedagògiques que ofereix, adaptant-les al marc curricular de cada etapa educativa.

Aquest projecte ha fet possible un conjunt d'activitats que han permès donar a conèixer diferents elements patrimonials de diversos municipis de la comarca al professorat, en el marc de la seva formació.

Les activitats realitzades al llarg d'aquests deu anys i les propostes educatives es poden consultar a la web del projecte: <https://www.descobrimelsegria.cat/>

PARADA DE LLIBRES PER SANT JORDI

El passat 23 d'abril, Diada de Sant Jordi, la nostra entitat va muntar, a la plaça d'Europa, una parada amb tots els llibres i les darreres revistes editades

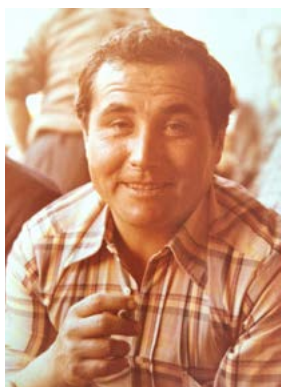
per la nostra entitat. Al llarg del matí, vam compartir amb tothom les nostres publicacions, en un ambient agradable i ben propi d'aquest dia tan especial.

Entre totes les publicacions, va destacar especialment el darrer llibre d'Adolf Costafreda, que havia estat presentat el passat 20 de març.

El matí va transcórrer en un ambient proper i participatiu, fidel a l'esperit de Sant Jordi, en què la cultura i la convivència es donen la mà.

GABRIEL GARRÓS IN MEMORIAM

Ens ha deixat Gabriel Garrós París. Soci i col·laborador de la nostra entitat des dels seus orígens. Una persona afable i bonhomiosa que sempre va estar disponible per a donar un cop de mà en tot allò que calia. Amb la seva desaparició perdem una persona estimada,

propera i profundament compromesa, que sempre va saber estar al costat de l'entitat amb discreció i generositat.

En Gabriel era d'aquelles persones que fan comunitat sense fer soroll. La seva actitud cordial, la seva disponibilitat constant i la seva manera serena de fer deixen una empremta inesborrable entre tots nosaltres.

El record d'en Gabriel romandrà viu en la memòria de tots aquells que vam tenir la sort de conèixer-lo.

El trobarem molt a faltar.

FAUNA DEL TERME

Isidre Drudis Bellmunt

CAPSIGRANY (*Lanius senator*)

El capsigrany o capcer és un ocell insectívor mediterrani de 17 cm de llargada.

Presenta un cap amb parts negres i un característic capell rogenç. Les parts inferiors són blanques i el dors i les ales negres amb taques blanques.

Habita en conreus, oliverars, fruiters, matollars i zones amb arbres dispersos. Sovint es posa en branques elevades o fils de telèfon per vigilar.

És una espècie estival i nidificant als Països Catalans. Arriba a la primavera (abril-maig) i marxa a finals d'estiu o inicis de tardor. Construeix el niu en arbres o arbustos amb materials vegetals i plomes. La femella pon entre 5 i 7 ous, incubats durant uns 16 dies. Els polls abandonen el niu al cap d'uns 19-20 dies.

El capsigrany és un ocell amb dieta principalment carnívora. S'alimenta sobretot d'insectes grans com escarabats i llagostes. També consumeix

aranyes i petits vertebrats com sargantanes o rosegadors. Té el costum d'empalar les preses en espines per menjar-les o guardar-les.

És relativament comú, però ha disminuït en algunes zones. Les causes principals són canvis agrícoles, insecticides i la caça.

SANT JORDI A L'ESCOLA

Aquest any, la celebració de Sant Jordi a l'escola ha estat tot un èxit i s'ha convertit en una jornada molt especial per a alumnes, mestres i famílies. Al matí, els nens i nenes han participat en diversos tallers i manualitats relacionats amb Sant Jordi. Com ara el teatre de la llegenda de Sant Jordi, estampació de samarretes, el·laboració de galetes, la ràdio, marqueteria, fer ganxet... També van poder participar famílies i antics professors.

Sens dubte, ha estat una diada de Sant Jordi per recordar amb molta estima.

A la tarda, la festa ha continuat amb un dels moments més esperats: el recital de poemes. Davant de les seves famílies, els alumnes han recitat amb il·lusió, mostrant tot el treball que han preparat. La jornada ha estat oberta a les famílies, fet que ha ajudat a crear un ambient molt més proper i acollidor.

ARA, JA PODEM SOMIAR!

Parròquia d'Artesa de Lleida

Nosaltres, els creients, en molts aspectes som iguals a les persones que no tenen fe: lluïtem, sofrim, treballem, estudiem, ... Però en una cosa, almenys, ens hem de distingir: creiem fermament que el bé és més fort que el mal, que l'amor és la força més poderosa que existeix. I intentem viure d'acord amb aquesta creença.

Això no és cap utopia, sinó la salvació que Crist ens ha portat. Ressuscitant, queda clar que aquell qui estima sempre guanya, i que viure estimant és possible. Ser salvats per Crist no significa solament que, en arribar al terme de la nostra vida, Déu ens acollirà bondadosament. Significa molt més. La salvació és una força que té poder per a alliberar-nos de tot allò que ens impedeix d'arribar a ser un nou Jesús, capaç de passar pertot arreu fent el bé i estimant.

Ara ja podem «somi» perquè tot és possible. Podem ser millors i podem aconseguir un món més fraternal. Perquè la resurrecció de Crist ens dona la possibilitat de tornar sempre a començar: d'aixecar-nos de nou quan hem caigut; de continuar estimant malgrat les decepcions; de retrobar la pau després de la tempesta; de continuar lluitant sense deixar-nos abatre pels fracassos; de tornar a néixer quan semblava que havíem mort; de renovar la nostra joia i la nostra esperança, descobrint el sentit profund de cada situació que ens toca de viure.

Aquesta convicció no es fonamenta en la seguretat que, mirada amb ulls humans, la vida ens serà fàcil, sinó en la certesa que portem a dins la Força de Déu, la mateixa que va ressuscitar Jesús. Ell no ens parerà els cops, però lluitarà al nostre costat. I, si ell és amb nosaltres, la victòria final és segura: «Tingueu confiança: jo he vençut el món» (Jn 16,33).

Creure tot això asserena els cors (Jn 16,22) i dona sentit a la vida humana. Molta gent, però, no s'ho creu. Som nosaltres els únics que ho podem demostrar. Que se'ns noti que la nostra fe és una font inesgotable de joia i d'esperança que porta pau i que és una força que fa possible de viure fent el bé i estimant!

Que se'ns noti de veritat!

BOCINS DE VIDA

Assumpció Cornadó Lladó

*Malgrat els anys,
encara em resten
brins de temps,
bocins de Vida,
fets de pluja i enyor.
Vida que esdevé
quelcom semblant*

*a un gran vaivé de fets,
enllaçant-se els uns als altres,
rere un gran mur d'enigmes.
Enigmes que guarden el gust
per les coses
que com l'amor,
mai no moren del tot.*

BULLYING PSICOLÒGIC

Marina Peiró Olomí

Hola, em dic Marina, tinc vint-i-dos anys i estic a punt de fer-ne vint-i-tres.

El que explicaré a continuació és una experiència molt personal. És un record que encara avui em remou per dins, però sento que l'he d'explicar. Ho faig amb l'esperança que potser pot ajudar altres joves a no haver de passar pel mateix que vaig passar jo.

Tot va començar quan vaig entrar a l'ESO. Era una nena innocent de dotze anys. Sempre m'ho passava millor amb els nens que amb les nenes, sobretot perquè jugàvem a futbol. El futbol és un esport que m'ha agradat des que tenia tres anys, i per a mi era simplement això: jugar, divertir-me i compartir estones amb els altres.

Els primers mesos, quan vaig conèixer gent de diferents pobles, tot semblava anar bé. Però amb el temps la situació va començar a canviar. Van començar a aparèixer comentaris, burles i paraules que potser alguns consideraven "bromes", però que en realitat eren una forma de *bullying* psicològic.

El *bullying* psicològic és aquell que es fa a través de comentaris, insults o burles constants sobre com ets o com vesteixes.

Jo vaig sentir frases com aquestes:
"Marina, t'agraden les noies?"
"Sempre vas amb tíos... per què serà?"
"Que t'agrada alguna tia?"

En aquell moment jo feia veure que passava d'aquests comentaris. Però la realitat és que me'ls guardava tots a dins. Paraules que es van quedar amb mi durant anys.

Moltes vegades penso que si ignorem aquestes coses desapareixeran. Però la veritat és que el que fan és quedar-se dins nostre, i afecten la nostra confiança i la manera com ens veiem.

Fa poc vaig viure una situació que em va fer reviure-ho tot. Aquesta vegada no em passava a mi, sinó a una nena de només 13 anys.

Un grup de joves d'entre 12 i 14 anys li deien "transsexual" només per la manera com vestia.

Aquell moment em va impactar molt. Em va fer tornar a sentir aquella impotència que jo mateixa havia sentit anys enrere.

La nena estava jugant a bàsquet tranquil·lament, però després d'aquells comentaris se li van acabar les ganes de jugar. Es notava que estava incòmoda, sense saber on posar-se.

No vaig voler que passés sola per aquell moment. Vaig parlar amb ella. Li vaig explicar que ningú té dret a jutjar-la per com és. Que la seva manera de vestir o de ser no dona dret a ningú a insultar-la.

Fins i tot li vaig explicar part de la meua pròpia història, una cosa que gairebé mai no havia explicat. Ho vaig fer perquè entengués una cosa molt important: no estava sola.

No podem quedar-nos callats davant situacions així. Ens hem de defensar entre tots. Si veiem que algú està patint humiliacions o insults, hem d'actuar.

El *bullying* psicològic pot ser fins i tot més dur que el físic. Les paraules també deixen ferides, encara que no es vegin. No sabem com pot reaccionar la persona que ho rep ni fins a quin punt pot afectar la seva autoestima o la seva salut mental.

Per això, si veus algú insultant o humiliant un altre nen, nena o jove, no miris cap a una altra banda. Parla. Ajuda. Defensa.

No podem continuar amb una societat on el respecte es perdi tan fàcilment. El canvi comença a casa. Comença amb l'educació. Amb els valors que transmetem. Amb ensenyar els més joves a respectar les diferències.

Cap nen, nena, jove o adult hauria de passar per una situació així. I si tu estàs llegint això i estàs passant per una situació semblant, recorda una cosa molt important:

No callis! No estàs sol, no estàs sola!

Podeu seguir aquests textos a instagram:
[@batecs_mentals](https://www.instagram.com/batecs_mentals)

APAGADES DE LLUM A PAGÈS

Néstor Serra Domènech

Coordinador territorial d'Unió de Pagesos a la Plana de Lleida

Molts de vosaltres no recordareu les mobilitzacions dels vuitanta i noranta al sector de la llet i a altres reivindicacions que tenia la pagesia en aquells moments i que, malauradament, encara arrosseguem ara.

Aquelles reivindicacions no anaven encapçalades per cap pancarta ni per cap persona rellevant de la nostra organització, *Unió de Pagesos*. La protagonista era una vaca: la Margarida. La Margarida es va fer famosa per ser el primer rumiant que va entrar al Departament d'Agricultura. I no entengueu "rumiant" aquella persona que rumia o pensa: d'aquestes, crec que encara no n'hi ha cap al Departament.

Però avui no parlaré de vaques ni d'animals. La història d'avui està relacionada amb l'amo de la Margarida. Aquesta persona, coneguda per alguns i que d'altres coneixereu a partir d'avui, és un sindicalista històric de la nostra organització: el Manel Escolà.

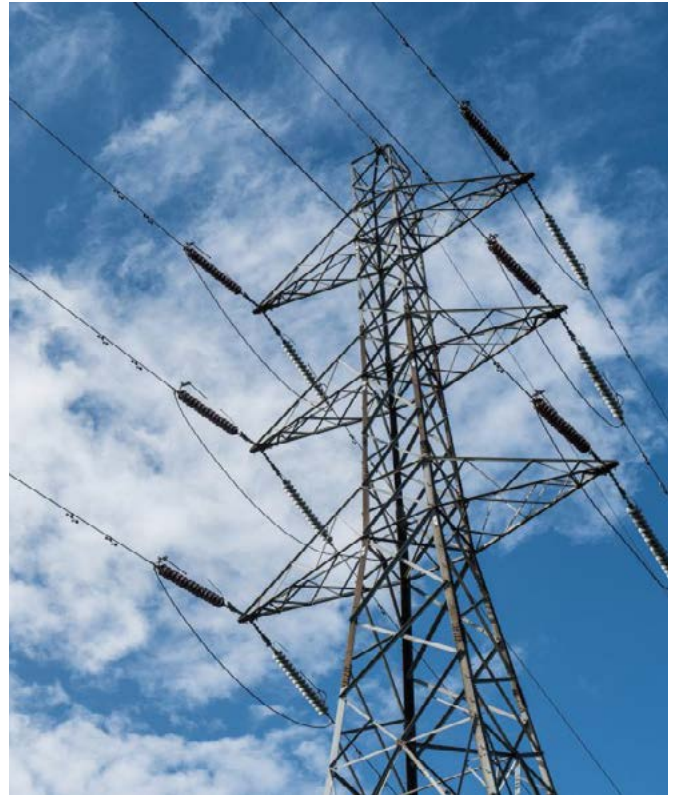
Fa uns mesos, vaig rebre una trucada del Manel explicant-me que al seu poble, Almenar, no gaire lluny de la capital, cada dos per tres es quedaven sense llum, amb moltes interrupcions del subministrament elèctric i totes les conseqüències que això comporta per als pagesos, ramaders i veïns del poble.

—Manel, què vols que et digui —li vaig respondre—, si jo soc d'Artesa de Lleida i pràcticament cada dia tenim el mateix problema que vosaltres.

Així va anar la conversa, i justament fa pocs dies, al meu poble ens hi hem tornat a trobar.

Resulta que jo no era l'únic que patia aquesta anomalia, que ja donava per normal i pensava que només passava al nostre poble. Hi havia moltes altres poblacions de la Plana de Lleida que també la patien, i que la gent va viure de manera dramàtica el 28 d'abril de l'any passat.

Sabeu de què parlo: sense poder veure la televisió, sense ascensors, sense llum als carrers, sense poder fer funcionar les caixes registradores dels comerços... i un llarg etcètera. Però això, als pobles, i en el meu cas, a la ramaderia i a la pagesia, significa no poder ventilar, no poder

donar menjar als animals, no poder-los donar de beure ni poder regar. És a dir, pèrdues que, segons quines granges, poden ser de milers d'euros.

Per això, gairebé totes les granges i finques tenen grups electrògens: no per comoditat, sinó per emergència. En molts casos, directament per supervivència. El que vau viure aquell dia d'abril, nosaltres ho vivim un dia sí i un altre també.

Estem travessats per línies d'alta tensió que passen per sobre les nostres finques, però les línies secundàries que ens porten la llum a les cases, granges i explotacions estan obsoletes i envellides. Com s'entén que vegis passar l'electricitat cap a Barcelona o altres capitals mentre tu et quedes, cada dos per tres, a les fosques?

Red Eléctrica de España: Si no voleu que entri un rumiant a les vostres oficines, com va passar amb la Margarida a Agricultura, poseu-hi remei, d'una vegada, als greus problemes de subministrament elèctric que patim als pobles.

ENTRE EL PAISATGE I LA GUERRA CIVIL: PER LA VALL DE LA COMA MADRONA

— Joan Ramon Segura Radigales — Fotografies: Josep Gallart —

No hi ha res com el plaer de passejar pel bell paratge de la vall de la Coma Madrona i el record d'un temps tan dramàtic de la Guerra Civil a casa nostra. Perquè hi ha indrets on el paisatge no és només bellesa, sinó també memòria.

CONCRETEM EL CONTEXT GEOGRÀFIC

Caminem per un curiós contrafort rocós orientat d'est a oest, que podria correspondre a una antiga llera fluvial. Als laterals albirem, enfonsades, modestes valls. Aquesta circumstància ens assegura una dilatada i encisadora panoràmica per les comalades.

CONCRETEM EL CONTEXT HISTÒRIC

Al cingle trobem petits murs bastits de pedres. Corresponen als parapets defensius aixecats a corre cuita per les forces republicanes els primers dies de l'any 1939, quan la guerra ja agonitzava, però encara exigia sang i resistència. Aquelles dates (des del 28 de desembre al 2 de gener) s'estava combatent a la **Batalla del Cogul**, on les forces de XI Divisió de Líster resistien defensant la República davant la forta empenta dels italians del Corpo Truppe Volontarie (CTV). L'aviació legítima havia pràcticament desaparegut mentre que els avions italians es passejaven bombardejant i metrallant posicions com les que avui us detallem. Desafortunadament la superioritat numèrica i material de les tropes feixistes van ocupar Artesa de Lleida el 5 de gener amb l'intent d'envoltar els republicans defensors de Lleida. La ciutat seria abandonada el 6 de gener per evitar ésser encerclada.

Aquesta breu explicació ens pot ajudar a entendre el dramatisme que es van viure aquests oblidats murs de pedra que poden passar fàcilment desapercebuts. Podem llegir molt sobre la Guerra Civil, però passejar per aquest indret on es conserven els murs de defensa abandonats ens ajudarà a capbussar-nos en la barbaritat de les guerres i ens permetrà entendre, amb una intensitat diferent, la barbàrie de les guerres. Aquí la història deixa de ser relat i esdevé presència.

Un parapet defensiu és una estructura de protecció construïda per cobrir els soldats del foc enemic mentre observen o disparen. Normalment consisteix en un mur baix, en forma de ferradura, fet de terra, pedra seca, sacs de sorra, troncs o formigó, situat davant d'una trinxera o d'un lloc de tir.

Des d'aquest punt, el tirador vigilava camins, accessos o zones estratègiques del front per detectar moviments enemics i frenar avanços. Aquests llocs estaven pensats per oferir bona visibilitat sense exposar massa el combatent al foc contrari.

La seva funció principal és reduir l'exposició dels combatents, permetent-los vigilar i defensar una posició amb més seguretat. Durant la guerra civil, els parapets defensius eren molt habituals a les línies de front i formaven part essencial de les trinxeres i fortificacions de campanya.

DESCRIPCIÓ DE L'ITINERARI

Sortim d'Artesa de Lleida per la carretera d'Aspa (LV-7021). Al quilòmetre 5,6 trobem un desdibuixat collet. Des d'aquí iniciarem dues petites exploracions: cap a llevant, els vestigis que identificarem amb la lletra A; cap a ponent, els que anomenarem B.

Agafem primer un trencall a l'esquerra en direcció est. Anem per una pista de terra. Aviat trobarem tres ramals, agafem el de la dreta, que correspon a l'antic camí de Lleida a Albagés. A un quilòmetre aparcuem els cotxes en una esplanada i comencem a caminar vers el sud on trobem un petit cingle ressalt, orientat d'est a oest, que ressegueix el marge dret del barranc de la Coma Madrona, és una línia natural de defensa: elevada, estratègica dominant sobre la vall. Damunt d'aquest ressalt rocós es van construir els parapets, per intentar frenar, ni que fos per unes hores, l'avanç inexorable de les tropes franquistes.

Continuem cap a l'esquerra (est). A 1,1 quilòmetre apareix el primer parapet (A1) encarat cap a la vall de la Coma Madrona, com la resta d'elements

defensius (Coordenades UTM: 31T x=307570 y=4597268).

Parapet A1

Continuem per sobre la roca cap a l'est. A uns 25 metres cap a l'est, trobem un nou parapet (A2). Aquest curiosament no està arran de cingle, sinó un xic separat, podria ser un lloc de comandament o un petit refugi per descansar els soldats (Coordenades UTM: 31T x=307588 y=4597269).

Parapet A2

A 35 metres cap a l'est descobrim un nou parapet (A3) amb un mur ben destacat (Coordenades UTM: 31T x=307598 y=4597270).

Parapet A3

Seguim per sobre del cingle cap a l'est i passem per damunt d'una pleta que hem batejat com la **Pleta de Madrona**, amagada sota una balma oberta al ressalt rocós, de la qual en parlarem més avall.

Als 1340 metres hi ha el darrer parapet (A4) que hem localitzat al cingle del costat de llevant de la carretera d'Artesa a Aspa (Coordenades UTM: 31T x=307820 y=4597289).

Parapet A4

Vint metres més enllà agafem un bon baixador, que ens permet salvar l'esglaó rocós i accedir al pla de la coma i arribem a la **Pleta**. Un altre element patrimonial que resta fàcilment invisible. El clos és de forma rectangular arran de cingle, tancat per tres murs de pedra seca, d'un 1,80 m. d'altura, que s'adossen al cingle, amb la porta d'entrada a la paret del costat est. La senzillesa de la construcció revela la seua funcionalitat, aquí es tancava el ramat. A la dreta, d'aquesta paret, hi ha l'entrada a una curiosa balma obrada, que era el refugi dels pastors. L'espai d'uns cinc metres fondària i d'uns dotze de llargària, conserva encara la intimitat dels antics aixoplucs. A la dreta hi ha un ressalt que feia funcions de foc. A la part més fonda hi ha també unes pedres posades que suggereixen que podria ser un banc o un petit prestatge. A la paret de l'esquerra sembla que hi ha una mur tapiat que comunica a un altra part de la balma que dona a la pleta (Coordenades UTM: 31T x=307750 y=4597272).

El clos de la Pleta de Madrona

Pleta de Madrona amb la porta d'entrada a la balma murada a la dreta

Interior de la balma murada

(Després de visitar aquest racó tan austriac com evocador, revoltem el cingle en direcció al lloc on havíem deixat el cotxe i retornem per camí d'anada fins a la carretera d'Aspa - Artesa de Lleida i reculem un centenar de metres cap a Artesa on prenem una pista a l'esquerra que s'orienta cap a ponent. Uns 300 m més endavant agafem un camí a l'esquerra, que entre camps de conreu es dirigeix cap a la Coma Madrona, fins a una planta d'ametlles, al sud de la qual, vora el costat dret del barranc de la Coma de Madrona, es localitza un tram de trinxeres en ziga-zaga, molt desfigurat pel temps i cobert de vegetació, però encara recognoscible, a l'extrem de les quals hi resten les restes d'un parapet i una trinxera (B1) (Coordenades UTM: 31T x=307750 y=4597272).

Parapet B1

Continuem per la vora del talús en direcció oest i a uns 50 metres trobem un nou parapet (B2) que engolit per la vegetació, costa d'identificar-lo. Cal anar pel vessant oposat per veure els carreus (Coordenades UTM: 31T x=306091 y=4597814).

A uns 50 metres més cap a l'oest, també mig cobert per vegetació espessa hi ha les restes d'un altre parapet (B3) (Coordenades UTM: 31T x=306044 y=4597813).

A només 15 metres a ponent, trobem un altre munt de pedres amb un tram de trinxera (B4) que encara dibuixa la línia defensiva d'aquest indret de la Coma Madrona (Coordenades UTM: 31T x=306028 y=4597819).

Restes del parapet B4

Al costat mateix d'aquest parapet, mig amagades sota la terra, però encara visibles, s'hi van localitzar disset bales intactes, sense disparar i en un estat de conservació remarcable. Tot indica que foren abandonades pels soldats republicans que defensaven aquesta posició durant una retirada precipitada, o bé perdudes enmig del desconcert i la confusió de la fugida. Dotze d'aquestes bales són de procedència grega, tres d'origen alemany i la resta fabricades per la República.

Bales localitzades prop del parapet B4

Finalment pugem a un petit turó, situat a uns 50 m. a l'oest, on apareix el conjunt B5: un nou tram de trinxeres i un possible lloc de comandament o observatori (Coordenades UTM:31T x=305968 y=4597862). Més cap a ponent no localitzem cap altra resta defensiva de la Guerra Civil. Però no calen més pedres per capbussar-nos en els esdeveniments que van passar aquí.

Turonet on es localitzen les estructures B5

Aquests parapets, humils i pràcticament invisibles, tenen un valor històric immens. Són testimonis muts d'un moment decisiu de la nostra història, fragments de memòria incrustats en el paisatge.

El nostre guia i amic, en Josep Gallart, comenta que aquests elements s'estan catalogant per incloure'ls

a l'Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya, amb la voluntat de garantir-ne la protecció legal.

Mentre trespàvem i cercàvem vestigis no hem pogut estar-nos de parlar sobre la conveniència d'una neteja dels parapets i de la instal·lació d'una senyalització bàsica que ajudaria a fer un recorregut ideal per comprendre els combats de l'anomenada batalla de les Garrigues, la retirada de les forces republicanes i, sobretot, per recordar que la pau també necessita llocs on ser explicada.

En aquest codi QR podreu trobar l'itinerari de visita dels elements descrits a l'article:

També podeu consultar el bloc de J. R. Segura: <https://excursionsdeljoanramon.blogspot.com/>

UN RACONET D'ARTESA

Àngels Florensa Bertran

JOSEP PACH ROSELLÓ

MESTRE DE LA II REPÚBLICA (1)

Felip Gallart Fernàndez

Orígens

Josep Pach Roselló va néixer a Lleida el 27 de febrer de 1911 en una família de pagesos de la partida de Rufea. Era fill de Jaume Pach Morell i de Maria Roselló Gracia. El Josep era el més gran de set germans: Josep, Francesc, Jaume, Maria, Encarna, Vicent i Joan.

EL MESTRE

Formació

Josep Pach va cursar la carrera de magisteri a Lleida, entre els anys 1925 i 1929, en plena Dictadura de Primo de Rivera. Al principi ubicada al primer pis de la Casa Maranyosa del carrer Cavallers i a partir de 1926 a l'antiga seu de la Caixa de Pensions i Montepio de Lleida (1), a la Rambla d'Aragó, l'edifici actual de la Delegació de Cultura de la Generalitat.

Josep Pach va estudiar segons el Pla Bergamín de 1914, que va suposar una gran millora en l'ensenyament en relació als plans anteriors (2). Abans, com es deia al preàmbul de la Llei, un estudiant de 16 anys amb només dos cursos de vuit mesos de for-

mació estava en disposició legal per exercir la docència d'una escola elemental. Amb aquest pla el títol de mestre s'unificava (elemental i superior) i els estudis de magisteri estaven condicionats a un examen d'accés i tenir més de 15 anys, més endavant l'any 1917, es va suprimir l'examen de revàlida i es va permetre la incorporació d'alumnes de 14 anys, prèvia superació d'una prova.

Al Josep Pach el títol de Mestre de Primer Ensenyament li fou expedit en data de 21 de juny de 1929, quan tenia 18 anys.

L'Escola de la II República

La II República va endegar un ambiciós pla educatiu que havia de ser la base del progrés i de la regeneració de l'Estat espanyol. Es van construir escoles i es van obrir noves places escolars. La II República va dignificar la feina dels mestres, se'ls va augmentar el sou a tres mil pessetes i es va millorar substancialment la seva formació. El mestre era definit com el primer ciutadà de la República, el mestre era el gran motor del canvi social i de la modernització de l'estat. La II República volia mestres molt preparats, mestres compromesos i compromeses en una escola pública, obligatòria, laica, mixta i basada en els ideals de llibertat, justícia i solidaritat: una escola activa on els nens i les nenes fossin els grans protagonistes de la seva formació i, sobretot, en una escola que anivellés les desigualtats socials. Era una escola inspirada en les idees del *Instituto Libre de Enseñanza* i els postulats de l'Escola Nova i dels Principis de la Renovació Pedagògica. Amb Marcel·lí Domingo com a Ministre d'Instrucció Pública, el 29 d'abril de 1931 es va aprovar el Decret sobre la Llengua que establia l'ús de la llengua materna a les escoles. Josep Pach es va enquadrar amb entusiasme en tot aquell esperit de canvi i de renovació.

Per tal de millorar el nivell i la formació dels i les mestres que havien d'emprendre aquella missió regeneracionista, es va elaborar "El Pla Professional d'Estudis de Magisteri de 1931", que va suposar un gran avenç en la formació dels docents. El Pla va elevar el Magisteri a Carrera Universitària. Als nous mestres se'ls exigia tenir complet el batxillerat i realitzar un examen d'ingrés que garantia, al futur alumne, un lloc de treball a les escoles nacionals, en acabar la carre-

ra. Després cursaven tres anys a l'Escola Normal i un any de pràctiques a les escoles que tenien adscrites, anomenades annexes, o en altres graduades o unitàries en qualitat de Mestre-alumne, percebent ja un sou de tres mil pessetes anuals. Un cop superats els estudis i les pràctiques ingressaven a l'escalafó corresponent del magisteri nacional (3).

Cursets de selecció

Josep Pach volia treballar en aquesta escola, però, es va trobar amb un greu problema. Ell estava format en el Pla d'estudis de 1914, i l'accés a l'ensenyament nacional ja no es feia com abans per oposició. Per tal de reciclar els i les mestres formats en el Pla de 1914, anivellar-los amb els seleccionats per al Pla Professional i permetre el seu accés al magisteri nacional, si s'esqueia, es van implantar "Els cursets de Selecció" (4).

Durant un mes els aspirants rebien a l'escola Normal classes de Pedagogia, Idioma, Geografia, Aritmètica i Geometria, Geografia, Història, Ciències físico-químiques i naturals, Bibuix, Música, Treball Manual i Gimnàstica, organitzats per aquell mateix claustre. Superat el primer exercici, els aspirants a magisteri realitzaven pràctiques d'ensenyament durant trenta dies en escoles seleccionades per la Inspecció. La Tercera part dels cursets eren d'orientació cultural i de pedagogia i es desenvolupaven durant un mes a les capitals del districte universitari i eren impartides fonamentalment per professorat universitari. Es tractava, primordialment de considerar alguns problemes i qüestions fonamentals que servissin als mestres per conèixer la moderna orientació dels estudis pedagògics, científics, literaris i les disciplines auxiliars de la instrucció primària. Es volia formar els mestres dels plans anteriors i seleccionar els més capacitats vers els objectius regeneracionistes de la II República (5).

L'any 1931 Josep Pach apareix al llistat de mestres aspirants als cursets de selecció de Magisteri adscrits al tribunal de Lleida (6). L'any següent apareix al llistat de mèrit dels integrants dels cursets aprovats per passar a la segona part del Curset de selecció professional del magisteri primari de la província de Lleida amb el número 65 (7).

Mestre interí

El curs 1931-1932 és destinat a Sort com mestre interí. Entre els anys 1932 i el 1934, també com a mestre interí, va impartir el magisteri a l'escola de Centelles on va treballar amb un altre gran mestre Josep Alcobé, un dels introductors de les tècniques Freinet a l'Estat espanyol. Entre tots dos, sota l'estela del mètode Freinet, construïen material didàctic i cercaven noves maneres de treballar; però

Josep Pach vestit de futbolista

el director de l'escola (només eren tres mestres) no estava d'acord amb un model d'escola diferent, es manifestava en desacord amb els altres mestres (fins i tot no recollia el sou d'aquests i el va denunciar a l'inspector escolar). La idea de poder treballar amb una empremta escolar no va poder prosperar (8).

Ingrés a Mestre nacional

A la *Gaceta de Madrid* del 5 de desembre de 1933 (9), Josep Pach apareix al llistat general de classificació definitiva dels mestres del curset aprovats en el tercer exercici pel Tribunal Universitari de selecció professional d'ingrés al magisteri amb el número 1.649. Al juny Pach és destinat en torn d'ingrés a l'escola de Balbona (Oviedo) (10). Finalment el 15 de setembre de 1934 és nomenat mestre definitiu a l'escola d'Artesa de Lleida.

NOTES

1. VARELA, Josep, (2017), "L'Escola Normal de Lleida al segle XX: el problema dels edificis i el drama de les persones" dins de Shikar. *Revista del Centre d'Estudis Comarcals del Segrià*, núm 4, Edita Centre d'Estudis Comarcals del Segrià, p. 40-41.
2. SEBASTIÀ, R. (2018), *Las escuelas normales de magisterio en la provincia de Alicante (1888-1975)*, Universitat d'Alcant, Edita Universitat d'Alacant, Univeristat Jaume I, Universitat de València, 2018, p. 61-63.
3. SANTANDER, Manuel, *La reforma en la formación de los maestros de Enseñanza Primaria: El plan profesional de 1931*, *Educación y Didáctica, Ensayos*, 1-19,
4. RUIZ, Cándido (1993), *Política y educación en la II República (Valencia 1931-1936)*, Universitat de València, p. 96 a 98.
5. *Gaceta de Madrid*, 27 d'agost de 1931, p. 1476-1478.
6. *Boletín Oficial de la Provincia de Lérida*, 10 de novembre de 1931, p. 744.
7. *Boletín Oficial de la Provincia de Lérida*, 28 d'abril de 1932, p. 271.
8. JIMÉNEZ, Fernando, *Historia de seis experiencias de educación en Cataluña antes de 1939*, Facultat d'Educació i Psicologia de la UdG, Girona, 2008, p. 98. Aquesta anècdota també es recollida a GERTRUDIX, Sebastià (2008) *Josep Alcobé y la pedagogía Freinet*, MCP.
9. *Gaceta de Madrid* del 5 de desembre de 1933, p. 1499.
10. *Gaceta de Madrid*, 3 de juny de 1934, p. 88.

JOSEP ORÓ AIXUT

Josefina París Mor

El Josep Oró Aixut va néixer a Artesa de Lleida el dia 10 de setembre de l'any 1904. Ell era el fill petit del matrimoni format per Josep Oró d'Artesa de Lleida i Assumpta Aixut natural del veí poble d'Aspa. Els seus altres tres germans més grans eren el Ramon, la Maria i el Ton. La família vivia en una casa situada al carrer de la Vileta d'Artesa, anomenada cal Ton de l'Assumpta i antigament ca l'Estudiant.

Cal Ton de la Sumppta a la Vileta

El Josep era un noi aplicat i estudiós i en acabar els estudis elementals a l'escola del poble, la família en veure les seues capacitats intel·lectuals i d'aprenentatge el va enviar a Lleida a estudiar la carrera de Magisteri. En aquesta època sembla que l'Escola de Magisteri estava situada a l'edifici del Roser, al carrer de Cavallers de la capital del Segrià.

En acabar la carrera el Pepe Oró Aixut, tal com l'anomenaven a casa i al poble, va exercir de mestre rural en dos o tres petits pobles del Pirineu de Lleida. Quan va esclatar la guerra civil exercia el magisteri al petit poble d'Ogern de Bassella, prop de Solsona, província de Lleida.

El Josep Oró amb l'alumnat de l'escola d'Ogern

En aquest petit nucli de població, crescut al redós de l'església parroquial de Sant Serni, el Pepe va

conèixer la Maria Porredón, una noia filla del mateix poble i molt més jove que ell amb la qual es va casar i van formar una nova família. D'aquest matrimoni va néixer una nena que van posar de nom Roser.

Roser Oró Porredon

Quan va esclatar la guerra el 18 de juliol de 1936 el Pepe continuava de mestre a Ogern, tenia 32 anys d'edat. Ell era de la lleva de l'any 1925 que fou cridada a files el 28 de maig de 1938 quan es va reestructurar l'exèrcit republicà.

INCORPORACIÓ A FILES

La recomposició de les forces armades republicanes, després de les múltiples baixes que havien patit als fronts d'Aragó, als fronts del Segre,... es va fer amb soldats de menys de 20 anys i de més de 30 fins a 40 anys d'edat.

Aquests nous soldats eren molt joves i també n'hi havia de molt grans, casats i amb fills que es veien forçats a abandonar la família i anar als fronts de guerra sense saber si algun dia podrien retornar a casa. A més de la inexperiència, s'incorporaven a destacaments amb baixa moral, amb molts soldats que havien estat desertors, altres que s'havien suïcidat,...

Els nous reclutes que es van incorporar van rebre una instrucció militar accelerada. Els van ensenyar a manejar els fusells, les armes automàtiques i el llançament de grana des de mà, però sense poder fer gaires hores de pràctiques i exercicis de tir real a causa de l'escassetat de municions que hi havia al bàndol republicà.

Josep Oró amb l'uniforme de la mili

FÍGOLS D'ORGANYÀ

La família del Pepe no sap ben bé a quin front el van destinar, però apunten que podia haver anat a parar a Fígols d'Organyà. Els de casa seua del que estan més segurs és que el Pepe es va incorporar a files per obligació i a contracor, a les acaballes d'una guerra en què les forces republicanes anaven en retrocés vers la Catalunya central i el nord del país en direcció a França.

Sabem que a la primavera de l'any 1938 a Fígols d'Organyà s'hi havia instal·lat un batalló de metral·ladors de l'exèrcit republicà. La seua missió principal era donar suport a les tropes destinades al front del Noguera-Pallaresa, però també sabem que aquest batalló d'homes actuava com a cos de vigilància a la zona.

Església de Sant Víctor de Fígols

Fígols d'Organyà situat en una zona estratègica, muntanyosa i propera a la frontera amb Andorra i França, el van convertir en un espai clau per desertors i també per emboscats.

Hi havia persones del mateix poble de Fígols d'Organyà i altres pobles del seu entorn que participaven a la xarxa de persones que ajudaven a passar gent per les rutes de muntanya que només els habitants del lloc coneixien, sovint contrabandistes o pastors que aprofitaven el seu coneixement dels Pirineus per guanyar-se la vida. Durant dècades els habitants de la zona havien creuat tant per anar a treballar a França com per anar a veure parents, anar a comprar,...

Molts catalans van utilitzar els corriols dels pirineus per arribar a Andorra i França. Aquestes vies es van convertir en camins d'evasió per a soldats i persones perseguides per la seua sig-

nificació amb la República o per a d'altres que marxaven per por.

El Josep Oró Aixut també va ser un d'aquests soldats que veient el retrocés de l'exèrcit de la República, la desmoralització i deserció de molts combatents i que la guerra ja es donava per perduda en el bàndol republicà,... arribà a convenir amb dos companys més passar-se al bàndol nacional.

Durant la caiguda de Catalunya i els últims mesos de la guerra, la desintegració de l'exèrcit va provocar nombrosos casos de soldats que fugien, ja fos cap a la rereguarda, cap a la zona franquista o mirant d'exiliar-se.

Els desertors no sempre responien a una ideologia concreta, sinó sovint a la voluntat de supervivència davant una guerra llarga que va durar a prop de tres anys i les condicions extremes al front.

Desertors

La família explica que sense saber els motius, si per por o per revenja un dels dos companys els va trair, no va complir amb l'acord que havien convingut i els va delatar.

La deserció era considerada un delictes extremadament greu en els codis militars i era castigada amb severes penes fins i tot amb la mort. Alguns estudis apunten que els afusellaments de desertors van provocar en algunes unitats més baixes que el propi foc enemic.

Finalment el Josep Oró Aixut i el seu company foren afusellats per un escamot de soldats republicans. Encara avui la família desconex el lloc on va ser enterrat el seu cos.

EL VOLUNTARIAT AVUI

Eulàlia Solà Miró

El concepte «voluntariat» inclou una persona o grup de persones associades (ONG's) que fan, per pròpia voluntat i sense contraprestació econòmica, una tasca a favor d'algú, (persones, animals, medi ambient...), col·lectius desfavorits... que necessiten suport, per poder tirar endavant, al marge del que els pot oferir l'administració.

És tan important la tasca que fa el voluntariat que fins i tot s'han dictat lleis que – no sols reconeixen la seva funció social- sinó que també la potencien i estimulen posant en valor a l'alça els seus mèrits, sabedors que l'administració no pot assumir, en solitari, totes les necessitats amb l'exigència actual.

A Catalunya hi ha la Llei del voluntariat 25/20215 i la darrera l'11/2023 de foment de l'associacionisme. En totes elles es pondera la importància de la seva funció i deixa clar que el voluntariat no sols fa una tasca social de suport a l'activitat en si, sinó que també serveix com a element de cohesió social, tot fomentant una sèrie de principis prou meritoris: principi d'igualtat, llibertat, solidaritat, transformació social, compromís, altruisme, gratuïtat, civisme, cooperació, aprenentatge, generositat, respecte als valors inherents al voluntariat, acompliment de l'activitat amb competència i autonomia respecte als poders públics...*I també els principis de no-discriminació, pluralisme, integració, sostenibilitat i en general tot el que inspire la bona convivència i l'avenç social en una societat democràtica, participativa i justa* (art.4 Llei 25/2015). Tanmateix, les relacions entre voluntariat i administració «s'han d'inspirar en els principis de complementarietat i participació...» (art.14.1/2015) i en cap cas «no substituiran les prestacions de treballs o serveis professionals remunerats» (art.14.4/2015) per tant qui fa una tasca de voluntariat en qualsevol sentit, com per exemple Càritas d'Artesa, l'Alternativa Ecologista, en la seva vessant de Protectora local... sap que no està ocupant el lloc de treball de ningú, sinó que simplement complementa la tasca que hauria de fer l'administració, però ho fa de manera altruista, lliure i gratuïta dedicant part del seu temps en pro de la societat i amb molt de sacrifici. I això té molt mèrit.

De voluntariat n'hi ha hagut sempre. Antigament acomplia també una funció pecuniària per les famílies quan es feien treballs comunitaris, sense cobrar, amb la finalitat d'estalviar temps i diners: neteja de séquies, arranjar camins, fer places, construir equipaments públics... fins i tot s'han arribat a construir esglésies amb la mà d'obra voluntària dels vilatans.

Actualment el voluntariat assumeix tasques, cada cop més nombroses, que completen feines que, com hem dit, hauria de fer en la seva totalitat l'administració. Algunes associacions per la seva complexitat es veuen obligades a disposar de part del personal a sou i, una altra part, de pur voluntarisme com per exemple: Càritas, Creu Roja, Arrels, Inter món...També hi ha associacions diverses per donar suport a col·lectius vulnerables: gent sense llar, immigrants, protecció dels infants, dones maltractades...Altres associacions es creen espontàniament davant d'una catàstrofe o situació imprevisible: la Dana, la covid 19 etc. És a dir de persones amb esperit de servei n'hi ha hagut sempre i en continuarà havent, malgrat que sembli que vivim en

una societat individualista i insolidària pel fet que cada cop hi ha més gent que viu aïllada i tancada en si mateixa; de vegades gent molt jove que sobreviu darrere de pantalles de tot tipus: mòbils, ordinadors etc. a mercè de tristeses i depressions. Sabem, els professionals de la salut ho confirmen, que la soledat no és bona companyia perquè en el fons la persona humana és un ser social i necessita la comunicació i la relació amb la resta de persones amb qui conviu. La darrera Llei del voluntariat ho sap molt bé per això fomenta la relació humana a través de l'associacionisme i un grup de voluntariat ben avingut és ideal per donar i rebre els beneficis que comporten les relacions humanes altruistes i empàtiques.

Tanmateix el fet de donar-se als altres no és privatiu d'accions estrictament solidàries, adreçades a altres persones o col·lectius amb mancances manifestes, sinó que també el lliurament als altres pot esdevenir en l'exercici d'activitats prou plaents i que retroalimenten la nostra personalitat i autoestima alhora que fem partícip la societat d'un bé que compartim i que posem a mercè dels altres. Estic parlant en aquest cas de col·lectius i associacions que es troben per compartir activitats i aficions i que integren tota una sèrie de principis que la darrera Llei de l'associacionisme (11/2023, Preàmbul) posa en valor: arrel comunitària, cerca del bé comú, capacitat d'autoorganització, esperit de cooperació, capacitat de transformació de l'entorn, sentit democràtic...és a dir l'associacionisme com a veritable pal de paller de la societat civil. I és en aquest context que donem i rebem, alhora, els beneficis de l'acció. I a Artesa n'hi ha un munt: Grup de sardanes, Coral La Primavera, AJALL, Grup de Pintura, El Grup de Lectura, Associació de jubilats i jubilades, Grup de cosidores, El Griu, L'Agrupació Cultural La Femosa, AFA de l'escola, Associació de Dones, El Club Esportiu d'Artesa de Lleida, Grup d'Arqueologia, el Consell Parroquial, les juntes de cooperatives i sindicats, hi ha qui fa fotografies dels actes locals com l'Àngela, el Ramon Serra...És a dir tota la gent que organitza, participa, col·labora per exercir una activitat plaent, però que repercuteix en el bé comú des d'un punt de vista recreatiu, formatiu, cultural, esportiu, foment de la tradició, cultura i costums nostrats...

I com a mostra del que acabo de referir us deixo les darreres activitats que toquen de prop el Grup de pintura d'Artesa de Lleida i del qual formo part: la publicació del llibre del Ramon Farré: Pinzellades del Segrià, on deixa constància -a través d'excel·lents pintures panoràmiques o de detall- de la bellesa i singularitat dels pobles de la nostra comarca. I l'exposició de pintura a Tarrés del també

company Pere Rosinach amb el tema *Flors silvestres de les Garrigues*. Una esclatant i acolorida mostra de les flors més rellevants dels secans de les nostres terres.

Crear i compartir, de manera lliure i gratuïta, és també una forma de voluntariat que conhorta el cor i la imaginació. Es pot demanar més?

XIV L'HOSTAL DEL PEDRÓS

L'hostal on van anar els dos amics a dinar era just en un carrer de la part sud d'Albatàrrec. Era una artèria ampla amb una gran plaça on paraven carros i diligències que venien de Lleida, però sobretot de Flix, de Mora d'Ebre i de Tortosa. Per un preu força raonable els viatgers hi podien fer qualsevol àpat o quedar-se a dormir.

Abans d'entrar es van fixar en una fusta que hi havia al costat de la porta principal on amb lletres grosses i barroques hi deia "Hostal del Pedrós". El menjador era una gran sala amb taules massisses per a unes sis persones i amb bancs de fusta per seure. Al primer pis hi havia les habitacions.

Només seure es van fixar en una serventa que tot just veure'ls els va saludar amb un somriure. Ells se la van mirar de dalt a baix. Era alta i de formes rotundes, morena d'ulls rodons, grossos i molt expressius. Duia una brusa força escotada sota la qual s'insinuaven els pits ufanosos. Aquella era una estratègia per atreure clientela masculina, però amb això no n'hi havia prou, car en molts casos les cambreres havien de tenir força i decisió per treure's del damunt alguns clients molestosos i mal educats. I, a més, tot plegat havia d'anar acompanyat d'un plat fondo ben ple d'aliments substanciosos i bons porrons de vi.

Els dos amics van demanar olla barrejada, carn a la brasa i un bon porró de vi negre. La cambrera en va prendre nota. Quan anava a marxar cap a la cuina, el Vicent li va dir:

- Senyoreta, ens pots dir com et dius?

- Em dic Remei, però no cal que em tractis de senyoreta- va respondre la noia amb un somriure una mica malenconiós.

- Si hagués sospitat que en aquesta taverna hi treballava una noia tan bonica hauria vingut molts dies abans.

La Remei va tornar a fer el mateix somriure. Al Vicent li va semblar que dintre d'aquella noia s'hi amagava algun neguit.

Totes les vegades que la noia es va acostar a la seva taula per servir-los les viandes, el Vicent les va aprofitar per elogiar el menjar, la traça de la noia en servir i també per establir-hi una mica de conversa. Semblava que a la Remei també li agradava la presència i l'actitud del Vicent. L'havia tractat amb molta amabilitat, no com molts clients que es mostraven grollers i de vegades fins i tot indecorosos, tractant-la com un objecte. El Vicent havia estat franc amb ella. Li havia dit que eren jornalers de Gomabau del Pla. Que per viure havien de fer tota mena de feines, fins i tot treure fang de les sèquies o fem dels estables. Acostumada com estava a escoltar sopars de duro de molts fatxendes que la volien impressionar, aquella sinceritat va plaure molt la noia. I cada vegada que passava per davant de la seva taula, s'hi aturava un moment i aprofitava per establir conversa, sobretot amb el Vicent.

Mentre prenen cafè i aiguardent, els nois es van adonar que s'havia fet tard. Els clients havien anar marxant, i només quedaven ells al menjador. Havien perdut molt de temps amb el dinar i parlant amb la cambre-

ra. Van veure que la boira era molt espessa i començava a fosquejar. Van demanar a la Remei que els reservés una habitació per passar la nit. L'endemà era diumenge i volien aprofitar plegats el poc temps que els restava fins a incorporar-se a l'exèrcit.

La Remei i una altra cambrera van començar a encendre els llums d'oli que penjaven de les parets. I quan ja era fosca nit, van entrar al menjador una dotzena d'homes que van seure al voltant de la taula més gran de la sala. Uns minuts més tard van entrar una altra remesa d'homes i es van ficar drets al darrere de la gran taula. Després de parlar una estona entre ells van començar a jugar a les cartes.

El Vicent va aprofitar un moment que passava la Remei per preguntar-li:

- *A quin joc juguen aquests homes?*

- *Al Monte*- va dir la noia.

- *Hi podem jugar nosaltres?*- va afegir el Vicent.

Els dos amics només havien fet algunes partides en aquell joc, però sense jugar-s'hi gran cosa.

- *Sí, podeu jugar, però aneu molt en compte. Aquesta colla en saben molt. Són una colla de ganduls que només volen viure de la suor dels altres. Nou us juguen gran cosa. I, sobretot, si aneu guanyant no us aixequen de la taula fins que el joc hagi acabat, encara que sigui la una de la nit*- va xiuxiuejar la Remei.

- *Ho tindrem en compte*- va fer el Roc.

- *I compte, de vegades s'ha donat el cas que algú que guanyava molts diners ha estat atracat per algun sicari seu. Si volen un bon consell, no us encebeu massa amb el joc, perquè quan us n'haureu adonat estareu més desplomats que una gallina escaldada. I encara, millor, no jugueu*- els va aconsellar amb la veu encara més baixa.

Abans que la Remei se n'anés a la cuina, es va atansar al Vicent i a cau d'orella li va dir:

- *M'agradaria parlar amb tu abans que marxi.*

Un cop la Remei se n'havia anat, el de Xàtiva es va quedar una mica pensatiu, car no sabia com interpretar aquella demanda.

Els dos amics van decidir d'anar en aquella taula a jugar, però només s'hi jugarien deu rals cada un. Deu rals i prou. Aquest era el límit i sota cap concepte el traspassarien, es van prometre. Només volien passar l'estona i provar el regust del joc. Res més. Provar-ho i deixar-ho estar.

Es van ficar drets al darrere de la timba. Van demanar de participar a la partida. I van començar amb alguna carta, amb força sort. En poca estona va doblar el capital inicial. Decididament aquell dia tenien carta, com s'acostuma a dir quan hom té una bona ratxa. Seguint els consells de la Remei, de no aixecar-se de la taula fins finalitzat el joc, els nois van seguir jugant.

El Roc observava el desfici de la majoria de jugadors i entre ell pensava en com perdien el temps jugant-se el pa de les famílies. Un estrany impuls els empenyia a seguir jugant, tot i perdre. Al joc sempre s'hi perd, Roc, li deia sempre el seu pare. I en el fons ell allí sentia com si estigués fent una cosa lletja i mal feta, però, tal com havien quedat amb el Vicent, no hi podien perdre gran cosa.

El Vicent va mirar un moment cap a la porta de la cuina i va veure la Remei que sortia vestida de carrer, amb posat trist i d'esperar algú. El de Xàtiva li va dir al Roc que seguís jugant, que ell anava a parlar una estona amb la Remei. I que no es preocupés si perdia tots els diners del pressupost, però compte, que no s'hi jugués ni un cèntim més del que havien acordat.

- *Tu sí que has de vigilar*- li va dir el Roc picant l'ullet i amb un somriure a la cara.

TEMPORADA 2025/2026

CRÒNIQUES DEL C. E. ARTESA DE LLEIDA

Eudald Pijuan Mor

Fotos: CE Artesa de Lleida

CE Artesa de Lleida 8 - CF Sudanell 1

(28-02-2026) *GOLEJADA D'ESCÀNDOL PER TANCAR UN FEBRER RODÓ*

El C. E. Artesa de Lleida va superar d'una manera incontestable al C. F. Sudanell per un resultat final de 8 a 1 en un partit que només va tenir un color, el blanc-i-blau de l'Artesa.

Vista la diferència al marcador, un pot pensar com va anar el partit i difícilment s'equivocarà. L'equip artesenc, tan marcat aquesta temporada pel desencert ofensiu en els seus partits, va tenir una tarda esplèndida en la qual, per fi, la majoria d'ocasions que va crear es van acabar convertint en gols. Ja al minut 11, Ignasi posava el primer al marcador amb una bona definició. Poc després, al 13, Miki feia el segon i, al 30, el tercer per signar un doblet abans de la mitja part. Amb el 3 a 0 s'arribava al descans.

A la segona part, el Sudanell va tenir una petita reacció quan al minut 59, gràcies a un penal, transformava el 3 a 1. Tanmateix, aquesta reacció només va ser un miratge, ja que l'última mitja hora de partit va ser la més efectiva de tot l'any. L'Artesa va aconseguir 5 gols més (Miki, Lozano, Chema, Cano i Ainoza) que van fer que el partit acabés amb aquesta golejada d'escàndol per 8 a 1.

D'aquesta manera, es va tancar un febrer perfecte amb 4 victòries en 4 partits i 12 punts sumats de 12 possibles.

CF Albesa 0 - CE Artesa de Lleida 5

(08-03-2026) *CINQUENA VICTÒRIA CONSECUTIVA PER CONTINUAR ASPIRANT A TOT*

El plantejament sobre el terreny de joc va ser seriós des d'un inici, on ja al minut 12 l'Artesa s'avançava amb un gol de Ribera. Els locals no van tenir reacció i el domini artesenc continuava sent molt clar. Fruit d'això, al minut 34, Víctor va marcar el segon després d'una bona combinació per la zona lateral i un bon xut superant el porter pel seu pal. I, per rematar, una sensacional primera part, al 40 arribava el 3 a 0 obra de Josi després d'un córner sacat en curt. Aquí, als instants finals, l'Albesa va tenir una clara ocasió per fer l'1 a 3, posar-se al partit abans del descans, la qual va desaproveitar.

Els segons 45 minuts van servir per a confirmar que el partit s'havia sentenciat a la 1a part. L'Artesa va continuar sent l'amo i senyor del joc i va aconseguir 2 gols més per tancar la golejada. El quart va arribar a l'hora de partit, obra de Nacho, després de definir una bona passada a l'espai per damunt del porter i, el cinquè i definitiu gol, es va fer esperar fins a l'afegit i va ser obra de Sarrablo.

CE Artesa de Lleida 2 - At Almacelles B 0

(15-03-2026) *EL C. E. ARTESA SEGUEIX PEL CAMÍ DE LA VICTÒRIA*

L'enfrontament es va iniciar amb un Artesa decidit a portar el domini de la pilota. Per la seva banda, l'Almacelles semblava que seria un d'aquells equips de pressió alta a camp contrari. Tanmateix, el partit es va veure marcat per 2 esdeveniments abans de la mitja hora de partit. El primer, al minut 25, el gol

de Peiró, després d'una bona centrada lateral a la sortida d'un córner i una millor rematada al segon pal. I, el segon, l'expulsió d'un jugador visitant al minut 29, la qual va condicionar la resta del partit. Amb un jugador menys, els visitants van decidir donar un parell de passos endarrere i mantenir un resultat curt, el qual donés esperança de treure un resultat positiu als instants finals de partit.

Aquesta tònica es va mantenir al llarg de la segona part. A més, s'ha de destacar que els jugadors es van haver d'adaptar a unes condicions de calor una mica inusuals per l'època, fet que va augmentar el desgast físic. Tot i això, l'Artesa va trobar la manera de sentenciar el partit gràcies a un penal comès a Cano que Lozano convertia en el 2 a 0 al minut 60. D'aquí fins al final del partit es va veure un Artesa contemporitzant l'enfrontament, cosa que va provocar que els visitants gaudissin d'alguna ocasió per posar emoció al final del partit, però que no van transformar en gol i que va confirmar el resultat final.

CE Benavent de Segrià – CE Artesa de Lleida 2 (22-03-2026) *L'EQUIP ARTESENC CONTINUA GUANYANT I MIRANT AMUNT*

Tot i el mal estat del terreny de joc i la dificultat de plantejar un partit dominat per la possessió de la pilota, l'Artesa no es va rendir i va ser el dominador, efectivament, a través de la pilota. En una 1a part, on es van gaudir d'algunes ocasions clares, fins i tot en forma d'un contra un, el gol no va arribar fins al minut 38 quan, després d'un refús defectuós del porter local, la pilota arribava als peus de David que, sense pensar-s'ho, rematava de primeres i posava la pilota al fons de la xarxa. 0 a 1 i descans.

Ja a la segona part es va notar un canvi de dinàmica. El Benavent va sortir de vestidors amb la idea clara d'esprèmer l'accelerador i plantejar més problemes a l'Artesa. En aquests moments, els locals van tenir alguna ocasió de més o menys perill per a empatar el partit. Per sort, la defensa artesenca va respondre i, a poc a poc, l'equip va anar recuperant el domini en el joc. Finalment, ja a les acaballes del partit, l'Artesa transformava el gol de la sentència i el 0 a 2

final després d'una bona centrada lateral rematada amb autoritat per Josi.

CE Artesa de Lleida 11 – Athletic Club Bell-lloc 1 (28-03-2026) *RECITAL DE GOLS HISTÒRIC AL MUNICIPAL D'ARTESA DE LLEIDA*

A l'equip artesenc tot li va anar de cara de principi a fi, amb un clar domini de la pilota i del joc a tots els nivells dins del terreny de joc. L'equip visitant està enmig d'un mal moment i no va trobar la manera de plantejar combat. Pel que fa als gols de la 1a part, en van ser 5: Ribera al minut 16, Lozano al 20, Sarrablo al 31, Nacho al 36 i, al 45, doblet de Ribera ja abans del descans. 5 a 0.

Els 15 minuts de descans van servir per agafar forces i continuar abocats a l'atac els segons 45 minuts. Al 48 Cano feia el 6 a 0 i, al minut 60, Ribera completava el seu partidàs amb el seu primer hat-trick amb la camiseta de l'Artesa. Després d'aquest gol, va arribar el gol de l'honor visitant que, tot i la diferència del marcador, va lluitar en tot moment. Finalment, a l'últim quart d'hora, van arribar 4 gols més per a tancar l'11 a 1 final: gol de David, en pròpia porta i el segon dels dobles de Cano i Nacho.

UD Gardeny 0 – CE Artesa de Lleida 2 (11-04-2026) *EL C. E. ARTESA ARRIBA EN RATXA I PREPARAT A LA "FINAL"*

L'enfrontament davant del Gardeny es podria resumir en pràctic i efectiu. L'equip artesenc va començar el partit de la millor manera possible, amb 2 gols en només 5 minuts. El primer, obra de Cano després d'un potent xut que va entrar dins de la porteria pel pal del porter i, el segon, de Josi, que tornava a veure porteria en rematar una pilota morta davant la frontal de l'àrea. En un tancar i obrir d'ulls l'Artesa es va veure amb el partit de cara i podent gestionar esforços. Tanmateix, el Gardeny va anar entrant al partit i es van igualar les coses. Tot i alguna ocasió més, es va arribar amb aquest 0 a 2 al descans.

Ja a la segona part, el rival continuava plantejant un partit dur, físic i marcat per l'anarquia d'algun dels

seus jugadors. A més, l'Artesa començava a notar el pes d'haver de sumar de 3 per continuar aspirant a tot, i semblava estar més cansat emocionalment que no pas físicament. Per sort, la 2a part es va gestionar bé i, tot i alguna arribada local, l'Artesa va mantenir la porteria a 0 i es va endur el triomf sòlidament.

CE Artesa de Lleida 0 – CF Rosselló 1
(18-04-2026) *EL C. E. ARTESA ES QUEDA AMB LA MEL ALS LLAVIS*

El partit es va veure marcat per la tensió dels jugadors en tot moment, sabedors de la importància dels 3 punts, tant per l'Artesa com pel Rosselló. A més, el fet de jugar a la tarda amb les primeres calors va

provocar que el joc fos poc dinàmic i les aturades constants van ser la tònica dels 90 minuts. Per mala sort, en una bona jugada col·lectiva, el Rosselló es va avançar al marcador al minut 22 de partit. Amb el resultat en contra, l'Artesa va intentar reaccionar ja a la 1a part, però aquesta es va consumir amb un equip visitant ben plantat al camp amb la línia defensiva, lluny de la seva àrea.

Ja a la 2a part, la dinàmica va ser la mateixa, amb un Artesa intentant-ho amb la pilota, sense encert, i un Rosselló amb l'avantatge al marcador ben situat al camp. Els minuts anaven passant sense grans sobresalts, fins que va arribar l'aturada per hidratació de la 2a part. Després d'aquest petit temps mort, l'Artesa va començar a atacar de forma insistent la porteria rival, més amb el cor que amb el cap, i plantejant un joc molt més directe. Aquesta tàctica semblava funcionar i les ocasions anaven arribant. Finalment, un afegit llarguíssim semblava que podia afavorir una possible remuntada local, però, tot i les grans ocasions per fer (almenys) un gol, el desencert artesenc es va imposar. 0 a 1 i final.

Amb aquesta derrota s'esvaeixen totes les opcions de fer play-off. El C. E. Artesa es manté 4t amb 55 punts, però veu com el Rosselló, segon, s'escapa fins els 62 punts (quan en falten 12 per jugar).

ENTRETENIMENTS

SOPA DE LLETRES

Miquel À. Navarro

Busqueu els noms de 10 tipus d'amfibis i rèptils de casa nostra

S	I	O	M	U	P	R	I	G	A
T	A	P	A	L	L	U	E	R	T
O	T	R	I	P	L	E	D	I	L
R	R	E	G	R	O	N	O	P	I
T	I	S	R	A	A	Y	F	A	T
U	V	O	I	M	N	U	P	U	O
G	G	R	A	N	O	T	A	H	T
A	R	L	L	E	S	V	A	O	S
N	A	B	O	G	A	R	D	N	I
S	O	Ç	R	U	C	S	E	L	A

SUDOKU

Lluís Gil

				8	6	1		9
	8				3	5		
		7						4
			8	3	7			9 6
7	9	3				4		
			8				5	7
	1		9					
2		6					4	5
			5		7		6	1

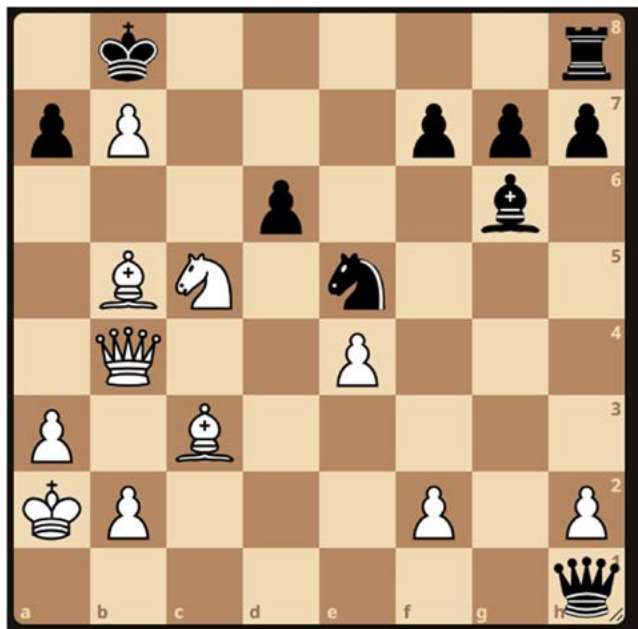
PROBLEMA D'ESCACS

Albert Batiste

ENIGMA

Juguen blanques i guanyen en 3 moviments.

Sabeu el nom i per a què servien aquests recipients?

Solució de l'enigma del número anterior:

El forat al brancal de cal Peix al carrer de la Vileta, número 3.
Servia per lligar el ramal de rucs, someres, mules i matxos.

L'Àngels Florensa en va donar la resposta correcta.

MOTS ENCREUATS

Miquel A. Navarro

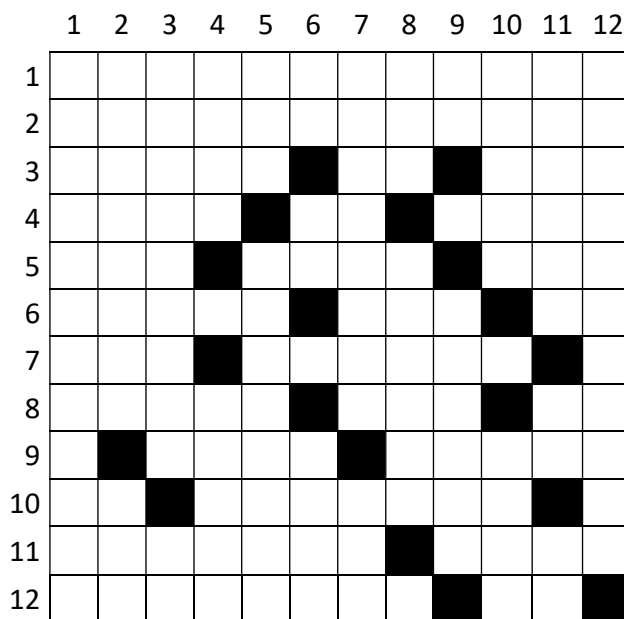
Solucions a la pàgina 39

HORITZONTALS

1. Energia potencial. 2. Coralet, arbust de jardí. 3. Antoni, Tonet, al revés. Pronom. Corrent d'aigua. 4. Moral. Prefix negatiu. Planta punxant. 5. Útil per fer avançar la barca. Drets, rígids. Potser de rata, de llebre de gat, etc. 6. Signe del zodíac. Unió Espanyola Democràtica. Platí. 7. Planta familiar dels lliris. Testes o closques. La rodona. 8. Prefix grec "peix". Xifres romanes. Acabament d'infinitiu. 9. Fa plurals. En aquell lloc. Prefix llatí "llarg". 10. Placa dels taxis. Collí, col·lectà. Vocal. 11. Al revés, talli, cisi. Tens coneixements. 12. Fa la vida al mercat. Nota musical.

VERTICALS

1. Títol militar de nefast record. 2. Secret, ocult. Curull, sadoll. 3. No pessimista. Olor avocàlic. 4. Embarcació de vela. Vocal. Partidari de Carles de Borbó, cap per avall. 5. Onada, ondulació. Petita escola. 6. Repetit, és un cavall. Argó. Centre de París. De cap per avall, prefix grec "deu". 7. Aleatori, fortuït. Lloc de la Plana de Vic on els ibers hi feien monedes. 8. Símbol de la foscor. Cert canyís. Radi. 9. Centre Nacional. Cent. Aixes de fuster.

10. Al revés, certa tortuga. Sofre. Fer el niu. 11. Al revés, sever, rigorós. Plata, argent. Nom de consonant. 12. Que contenen lloances, en femení.

Diari La Mañana, dilluns 23 de març de 2026

El llegat d'Adolf Costafreda

L'Agrupació la Femosa publica un llibre amb textos "del més gran folklorista" i primer alcalde democràtic d'Artesa de Lleida

A. MEGÍAS GIL
Lleida

L'Associació Cultural La Femosa d'Artesa de Lleida acaba de publicar el llibre 'Els solcs de l'arada. Records més o menys endreçats', un recull de textos d'Adolf Costafreda i Castillo (1936-2020), que va ser un dels fundadors de l'entitat l'any 1967, dinamitzador cultural i primer alcalde democràtic de la població del Segrià. Són uns textos –amb gairebé 200 fotografies– explica Felip Gallart a LA MAÑANA, escrits al voltant del 2010, quan Adolf tenia un problema de salut i "va pensar en deixar a la revista alguns articles en cas que ell faltés perquè sabia de les dificultats que tenen les publicacions locals", tot i que no va morir fins 10 anys després i en aquest període va continuar escrivint moltes més coses.

Gallart destaca que Adolf Costafreda "és el gran folklorista d'Artesa de Lleida; va escriure més de mil pàgines sobre cultura popular: jocs i entreteniments, feines, festes i costums, cuina; va situar al mapa la Vall de la Femosa", a la vegada que reivindica que figures com ell o Ramon Boleda a Verdú, no gaudeixen de prou reconeixement: "com és que no tenen la Creu de Sant Jordi?; una sèrie de gent de trajectòria impecable que va treballar i donar la cara". "No és un llibre de memòries, sinó de records", diu Felip Gallart, afegint que "és un llibre fresc, dinàmic" i que destaca perquè "no mostra

FOTO_ Arxiu La Femosa Quatre alcaldes d'Artesa de Lleida, a l'Homenatge a la Vellesa de l'any 1979

rancúnia, no són memòries d'autojustificació". Així, a través d'aquests petits textos, Adolf Costafreda va relatant com era la vida llavors, des dels seus primers records de postguerra i l'escola, reflectint com anava evolucionant la vida; té molta importància la vida al camp, "perquè ell era un pagès", i també la seva vida cívica, com a alcalde i la tasca de recuperació de la cultura. La voluntat de fer el llibre,

conclou Felip Gallart, és que "no es perdi tota aquesta tradició i coneixement" i que s'aprofitei el seu treball per fer més recerca, com les gravacions d'entrevistes, ja digitalitzades i arxivades a la Generalitat, que va fer "a moltes persones nascudes al segle XIX i que mostren un català molt diferent que és un tresor", a més de continuar amb la ingent aportació que va també fer en l'àmbit arqueològic.

FOTO_ A La Femosa Adolf Costafreda i Ramon Boleda (e). Festa del Fanalets (d). Presentació del llibre (a baix)

TELÈFONS I HORARIS D'INTERÈS

Ajuntament973 16 71 62
 Assistent social dimecres alterns973 16 71 62
 Correus 9h a 10h de dilluns a divendres
 Farmàcia973 16 72 04
 Veterinari de la Protectora Local:
 Emma Solé618 90 95 12

Clínica Ica Natura (Pardinyes)973 22 82 22
 Clínica Riu Ebre (Cap Pont)973 21 65 49
 Consultori mèdic local.....973 16 72 91
 Metge urgències Dies feiners 15h a 8h i els festius
 tot el dia973 14 20 29 / 973 14 20 33
 Museu973 16 71 62 (Ajuntament, hores convingudes)

SOLUCIONS ALS ENTRETENIMENTS

ESCACS

Solució:

1. Ca6+; Rxb7
2. Af7+, Rxa6
3. Db5++

MOTS ENCREUATS

HORITZONTALS

1. GEOPOTENCIAL. 2. ESPINAVETA. 3. ANTON. ET. RIU.
 4. ÈTIC. AN. CARD. 5. REM. ERTS. CUA. 6. ÀRIES. UUEA.
 PT. 7. LIS. CRANIS. O. 8. ICTIO. LIX. AR. 9. S. ALLÀ. LON-
 GI. 10. SP. RECOLLÍ. E. 11. RETALLI. SAPS. 12. MERCA-
 DER. RE.

VERTICALS

1. GENERALÍSSIM. 2. ESOTÈRIC. PLE. 3. OPTIMISTA.
 LR. 4. PINC. E. CARLÍ. 5. ONA. ESCOLETA. 6. TA. AR.
 R. DECA. 7. EVENTUAL. ORE. 8. NIT. SENILL. R. 9. CN.
 C. AIXOLS. 10. CAREI. S. NIAR. 11. PURITÀ. AG. PE. 12.
 LAUDATÒRIES.

SUDOKU

5	2	4	7	8	6	1	3	9
6	8	1	4	9	3	5	7	2
9	3	7	2	1	5	6	8	4
4	5	8	3	7	1	2	9	6
7	9	3	6	5	2	4	1	8
1	6	2	8	4	9	3	5	7
8	1	5	9	6	4	7	2	3
2	7	6	1	3	8	9	4	5
3	4	9	5	2	7	8	6	1

SOPA DE LLETRES

SARGANTANA- GRANOTA- GRIPAU- ESCURÇÓ-
 SALAMANDRA- SERP—DRAGÓ-
 TORTUGA- TÒTIL- LLUERT-

INCOGNITA

En una balma de la Coma Madrona hi ha el niu, fet amb fang, de la fotografia. Sabeu quins ocells fan aquets tipus de niu?

Menjador social

Vaga a les escoles

Trofeu de Sant Jordi

Processó de Divendres Sant

IMATGES D'ACTUALITAT

Presentació del llibre de Marta Alòs

Finalitzades les obres de la Femosa

Parada de Sant Jordi amb llibres editats per La Femosa

Incivisme